

Kommunal utgiftsexplosion

I ett avseende var det relativt enkelt att vara politiker under 1960-talet. Tillväxttakten i ekonomin var förhållandevis hög. Stat och kommun kunde därför expandera tämligen obehindrat, ta för sig en allt större andel av bruttonationalprodukten utan att den enskildes behov av privat standardökning helt behövde åsidosättas. Först mot decenniets slut märktes de för bl a den ekonomiska tillväxten allvarliga konsekvenserna av de verklighetsfrämmande dragen i jämlikhetspolitiken, så som de manifesterades inom exempelvis inkomstopolitiken.

Detta årtionde blir annorlunda. Enligt långtidsutredningen får man förvänta en avsevärt lägre tillväxttakt under 1970-talet. Eftersom detta överensstämmer med de varningar oppositionen tidigare kommit med, har utredningen av regeringspressen beskyllts för att stryka de borgerliga partiernas åsikter medhårs. Inte ens en så högtstående argumentation torde likväl kunna undanskymma att farhågorna sannolikt är berättigade.

I ett sådant läge uppstår nödvändigtvis delikata prioriteringsproblem. Dessa kommer att präglade dels de kommande lönerörelserna, vilka knappast blir mindre komplicerade än den senaste, dels också avvägningarna mellan vad av standardökningen som skall disponeras av myndigheterna och vad som skall gå till den enskilde.

Under 1971 ökade bruttonationalprodukten med endast omkring 0,5 procent, dvs betydligt mindre än i jämförbara europeiska länder. Samtidigt steg kommunernas genomsnittliga utdebitering med

1,25 kr, eller med cirka 5,5 procent. Många inkomstagare, inte minst bland dem som särskilt skulle gynnas i fjolårets avtalsuppgörelse, fann till sin förtrytelse att vad de via sina fackliga organisationer förhandlat sig till av löneökningar hade kommunerna samvetsgrant lagt beslag på. Ofta betydde kommunalskatteskärpningen tillsammans med prisstegringarna t o m en direkt försämring av köpkraften. I praktiken kom alltså de fackliga löntagarorganisationerna att företräda inte sina medlemmars utan kommunernas intressen. Men otack är världens lön. Mer än möjligen en tacksamhetens tanke har kommunerna knappast kostat på LO, TCO och SACO för deras insatser, och det räcker inte långt i inflationstider.

Den kommunala utgiftsexpansionen har nu föranlett finansministern att tillsätta en utredning rörande kommunernas pekuniära situation. Hr Sträng, liksom Moderata Samlingspartiets andre vice ordförande Eric Krönmark, har också fört fram tanken på ett kommunalt skattetak för att få stopp på den hittillsvarande utvecklingen. Utredningen lär dock behöva betydande tid på sig, och det går inte att låta problemen bero tills den blivit färdig. De måste angripas redan nu, eftersom kommunernas skattetörst ingalunda släckts av de senaste höjningarna. En god opinionsmässig jordmån för åtgärder finns förvisso.

I första hand måste man göra rent hus med föreställningen, att man löser problemen för kommunerna genom att överföra en större del av deras utgifter på

staten. Det ökade utgiftsbehov en sådan åtgärd medför för statsmakterna måste givetvis täckas in på något sätt. Det minst dåliga är en höjning av momsen. Det sämsta är en skärpt indirekt beskattning med åtföljande ökning av skatteprogressiviteten. Ingen av metoderna gynnar den enskilde medborgaren.

En bit på väg kan man komma genom att vidga avgiftsfinansieringen av kommunala tjänster. Då ökar också realiter människornas valfrihet, eftersom kommunerna intar en mera neutral attityd till olika konsumtionsalternativ. Vidare måste systemet med skatteutjämningsbidrag omprövas, då det ofta får högst besynnerliga konsekvenser. Örebro har för närvarande en kommunalskatt på 27 kr. För dessa pengar har man kunnat tillhandahålla en onekligen förnämlig service i form av bl a föreningsgårdar, stadsdelsbadhus och curlinghallar. Men med denna höga utdebitering som skäl får Örebro skatteutjämningsbidrag som motsvarar 1,70 i kommunalskatt. De som bidrar till Örebros stadsdelsbadhus, curlinghallar och föreningsgårdar är således invånarna i övriga delar av landet, många boende i kommuner som saknar sådana inrättningar.

Det viktigaste är dock inte vad man kan uppnå med dylika i och för sig angelägna reformer. Det viktigaste ligger på ett helt annat plan. En förutsättningslös

angelägenhetsgradering av å ena sidan den enskildes, å andra sidan det allmännas behov är oundgänglig. Tillspetsat uttryckt: skall medborgarna år från år få någon ökad köpkraft? Skall exempelvis barnfamiljerna få större resurser till mat, kläder och bostäder? Eller skall dessa pengar gå till kommunerna och staten för kollektiva inrättningar av skilda slag? Så bör frågan ställas. Moderata Samlingspartiet har gjort det och gett sitt svar, som i själva verket är ett betydelsefullt ideologiskt ställningstagande: nu måste den enskildes — inte minst de små och medelstora inkomsttagarnas — konsumtionsbehov mer än hittills sättas i förgrunden. Myndigheterna måste följaktligen hårdare begränsa sina utgifter. Om emellertid bara kommunerna eller bara staten gör detta, eller om man vräker över den enes kostnader på den andra, blir besparingsambitionerna ganska meningslösa. Stat och kommun måste gemensamt begränsa sina åtaganden, hålla sig inom ramen för tillväxten i samhället. Man måste utgå från de tillgängliga resurserna och anpassa utgifterna därefter, inte tvärtom.

Dessa avväganden blir besvärliga. De understryker kraftigt hur viktigt det är att tillväxttakten av bruttonationalprodukten ökar. Sker detta minskar svårigheterna: ju större kaka desto lättare att dela den.